

Jorge Riechmann: “Després del col·lapse climàtic, probablement hi haurà un genocidi”

Sergi Picazo

Començo amb una confessió. He arribat a l'entrevista amb una moto japonesa. Estic gravant l'entrevista amb un mòbil xinès. Porto unes vambes d'alguna marca nord-americana. En alguna etiqueta de la meva roba, hi deu sortir la paraula Bangladesh, Turquia o el Marroc. Buf... Tots tenim contradiccions. Però quantes contradiccions en pot assumir el planeta?

És boníssim que tots siguem conscients del lloc d'on provenen els objectes o la roba que fem servir. I, si anem un pas més enllà: cal pensar també on van a parar totes aquestes coses quan les deixem d'utilitzar. Tenim un problema sistèmic: no és un problema que es resolgui només amb estratègies de consum conscient individual. Intentar viure d'acord amb una consciència ecologista és gairebé impossible en les societats actuals. La dinàmica expansiva del capitalisme colonitza cada cop més àmbits de la nostra vida privada. Castoriadis, el pensador grecofrancès, deia que l'ètica pot funcionar com a encobriment si no som capaços de pensar-la en termes sociopolítics.

Aquestes contradiccions respecte a la defensa del planeta han afectat, històricament, els partits d'esquerra. L'esquerra marxista clàssica no va veure gaire clar la lluita ecologista. De fet, Marx, lògicament, ni en parlava.

A Marx, en un famós qüestionari, li van preguntar quin era el seu heroi favorit, i ell va dir: Prometeu. Prometeu era el tità que en la Grècia antiga roba el foc als déus, el foc diví de la tecnologia, i l'entrega als mortals perquè puguin defensar-se. Marx i bona part de l'esquerra han confiat molt en la promesa prometeica de dominació de la natura a les mans dels éssers humans. Avui sabem com pot ser de contraproduent aquest prometeisme. L'esforç per controlar la natura s'ha girat contra nosaltres mateixos.

Foto: IVAN GIMÉNEZ

“Podem i, en general, l’esquerra no s’han compromès a fons amb el planeta. Cal una esquerra no productivista”

Cap partit d’esquerres no es presenta amb un programa econòmic radicalment ecologista que defensi frenar el consum, reduir la indústria contaminant al mínim, posar fi als cotxes i anar cap al decreixement. Potser, perquè no els votaria ningú?

Hi ha hagut molt poques tradicions de l’esquerra compromeses realment, i no només en la teoria o el discurs, amb la defensa de la natura i del clima. Gent com William Morris o Walter Benjamin, als segles XIX o XX, haurien de tenir més força avui a l’hora de formular els programes electorals de les esquerres. De fet, l’esquerra sap des de l’any 1972, quan es publica l’informe ‘Los límites del crecimiento’, que tenim un problema per encaixar les societats industrials en la biosfera terrestre i en la natura. Aquell llibre va ser un ‘best-seller’ mundial i va donar lloc a un gran debat. Però és molt significatiu que poquíssima gent de l’esquerra assumís el repte. En general, l’esquerra va reaccionar dient que això era un altre estratagema del capitalisme per anar en contra del benestar dels treballadors.

I Podem, més enllà de la teoria i del discurs, creus que està plantant batalla pel decreixement i per la lluita a fons contra l’escalfament global?

No, no. Res. Quan Pablo Iglesias o Íñigo Errejón fan la seva crítica al mal funcionament del sistema a Espanya, critiquen els problemes de l’educació i de la sanitat, les conseqüències de l’atur, la desigualtat social... però el que no destaquen mai és la denúncia dels problemes de fons dels intercanvis d’energia i d’informació dels éssers humans amb els sistemes naturals. Necessitaríem una esquerra no productivista, però això pràcticament no existeix.

Al teu llibre '[Otro fin del mundo es posible, decían los compañeros](#)' (MRA, 2019), s'hi destil·la un pessimisme radical: segons tu, anem cap a la catàstrofe i, fins i tot, dius que hi ha risc d'un genocidi després de l'ecocidi.

Hi ha una probabilitat molt alta d'un genocidi a la Terra després del col·lapse climàtic. Si les coses van com s'esperen, a mitjan segle hi haurà uns 10.000 milions d'humans. El més probable és que la major part de la humanitat sigui exterminada durant els decennis posteriors al col·lapse climàtic.

Però això que afirmes és molt dur...

No ho dic jo: ho diuen els científics que saben de la qüestió del clima, de l'energia i de l'alimentació. Cal pensar ara com podrà sobreviure la humanitat que vindrà. Si la temperatura pugés 4 graus, els climatòlegs creuen que només quedaria un 10% dels humans que habitem ara el planeta.

Posa'm un exemple per entendre per què creieu que anem cap a l'extinció.

D'acord, mira, pensa en com ens alimentem avui dia. Com estem avui dia cultivant l'aliment que dona menjar a la majoria de la humanitat?

Doncs... amb aigua, sol i terra.

No! Així ho feien, potser, els nostres besavis i besàvies. Però ara nosaltres ens alimentem gràcies al petroli, al gas natural i al mineral de fòsfats. Què posa als sacs d'adob de la majoria de pagesos? Hi apareixen tres lletres: una N de nitrogen, una P de fòsfor i una K de potassi. Per cultivar, s'estan utilitzant fertilitzants de síntesi, que capten el nitrogen, a través d'un procés químic, utilitzant grans quantitats de gas natural. Per tant, sense gas natural, la fabricació de fertilitzants s'enfonsa. I, amb els fòsfats, ens passa el mateix. L'explosió demogràfica de la segona meitat del segle XX té molt a veure amb l'expansió de l'agricultura industrial. Això no podrà seguir fent-se així. D'aquí a poc temps ja no podrem mantenir la manera com estem produint cossos vius.

Foto: IVAN GIMÉNEZ

“Si no reaccionem ara, els humans desapareixerem. Haurem sigut una anècdota en la vida de la Terra”

Molta gent pensa que amb l'escalfament global, simplement, farà més calor. Ens han vingut a dir que el problema serà que a Barcelona farà la temperatura de Màlaga. Però què significa, parlant clar, que el planeta augmenti la seva temperatura en 2 o 3 graus?

Fem una comparació perquè s'entengui què significa que la temperatura pugi o baixi 3 graus de mitjana a la Terra. Sabeu quina diferència hi ha entre la temperatura actual mitjana i la temperatura mitjana en l'època de la glaciació? Tres graus menys. Amb tres graus menys, les glaceres baixaven per tot Europa fins al Mediterrani. Això ens dona la idea de què significa que la temperatura mitjana del planeta augmenti tres graus. La major part de les terres que quedin sobre el nivell del mar seran inhabitable. Serà un infern. Tot això, ho sabíem fa ja 40 anys. Però es va imposar el negacionisme climàtic.

Cites al llibre que T. S. Elliot va escriure: “Els éssers humans no som capaços de suportar massa realitat”. Això que denuncies tu ara és insuportable per a la majoria de la població.

Doncs aleshores desapareixerem. Els humans haurem sigut una anècdota en la vida de la Terra. O ens fem càrrec del que està passant i quines són les perspectives reals, o adéu. Un dels moviments ecologistes més coneguts avui dia es diu Extinció o Rebel·lió. No és un nom escollit a l'atzar.

Però, la majoria dels governs del món, l'ONU i molts científics i intel·lectuals com Yuval Noah Harari asseguren que, si fem un esforç de contenció en la contaminació i apostem per la tecnologia verda i l'energia renovable, podríem salvar la Terra d'un escalfament per sobre dels 2 graus.

Hi ha una nova fe religiosa que s'anomena tecnolatria. Aquesta és la fe bàsica d'aquesta societat.

Però és cert que la humanitat, gràcies a la tecnologia, sempre ha descobert com salvar-nos de l'extinció i de les catàstrofes. I, com diuen si fa no fa ara la majoria de pel·lícules de ciència-ficció, si la Terra mor, els humans marxarem cap a altres planetes a viure.

Avui dia això és inviable. I, a més, jo ja vaig escriure fa algun temps un llibre que es titulava: 'Gente que no quiere viajar a Marte'.

Foto: IVAN GIMÉNEZ

Foto: IVAN GIMÉNEZ
Anterior Següent

“La idea del cotxe elèctric i de les energies renovables és impossible dins el sistema capitalista”

Per què defenses que és impossible cap transició ecològica, cap ‘Green New Deal’, cap possibilitat d’un capitalisme verd que recondueixi la situació?

El problema és que algú pot estar temptat de fer una transició ecològica dins dels murs del seu món... i planejar noves tecnologies que només servien a llarg termini si hi hagués una quantitat de minerals il·limitada a la Terra. Hi ha la idea, entre gent progressista i preocupada pel medi ambient, que és possible electrificar la nostra vida i basar-la en fonts d’energies renovables dins del sistema capitalista actual. Però és impossible. El planeta Terra no dóna l’abast.

Però per què no?

Els combustibles fòssils han proporcionat fins ara una sobreabundància d’energia que mai podrà proporcionar res del que tenim ara al nostre abast. Comparem l’energia que donen els combustibles fòssils amb el que ens dona la biomassa, que sí que seria una font d’energia renovable: els combustibles fòssils estan donant avui 400 cops més energia que el que podria donar tota la biosfera terrestre en el seu conjunt (des de les algues verdes dels oceans fins als boscos tropicals) durant un any. No és realista pensar que tota la humanitat es pot passar a la biomassa per fabricar energia. I, a més, hem malbaratat de manera imperdonable en molt poques dècades els combustibles fòssils (carbó, petroli i gas) que ens havia donat la natura.

Ets crític amb l’electrificació com a solució de l’economia basada en els hidrocarburs: el cotxe elèctric —com a símbol— no és ecològic?

Els minerals que tenim a la Terra són també finits. I el cotxe elèctric necessita aquests minerals per a les bateries.

I què fem, aleshores?

El model de mobilitat s’ha de canviar! El nostre hàbit de moure’ns amb vehicles de motor, encara que siguin cotxes elèctrics, no pot seguir com fins ara. Ho sento, cal oblidar-se d’això ja! El petroli i el gas natural s’estan acabant. Però, fins i tot, abans que s’acabin, cal fer-se una pregunta: quan deixaran d’exportar petroli i gas països com l’Aràbia Saudita, Algèria o els altres grans productors?

En 40 o 50 anys?

No. Deixaran d’exportar en uns 10 anys aproximadament. Cap al 2030. Quan ells deixin d’exportar, el nostre sistema de mobilitat s’enfonsarà en uns quants mesos. Ens fem ja càrrec de la realitat? Podem comportar-nos com a adults? O seguirem funcionant com si fóssim un nen que no vol deixar anar la seva joguina malgrat tots els perills i riscos que hi ha?

Foto: IVAN GIMÉNEZ

“El problema és que allò ecològicament necessari és culturalment i políticament impossible”

Anomenes el segle XXI el segle de la Gran Prova. Explica'ns per què.

Des de mitjan segle XX, vivim sota l'ombra d'una possible autodestrucció humana a través de les armes de destrucció massiva. Ara, però, hi ha una cosa que ha canviat. Abans, patíem per si una cadena d'errors i de conflictes feia que algú premés el botó nuclear; ara, el problema és que el funcionament ordinari de les societats industrials capitalistes, a causa de l'escalfament global, ens porta cap a un escenari similar al d'una guerra nuclear generalitzada al planeta.

Hi ha una frase teva molt coneguda: “El canvi climàtic és el símptoma, però la malaltia és el capitalisme”. Naomi Klein deia al seu llibre ‘Això ho canvia tot. El capitalisme vs. el clima’ que “hi ha una guerra entre el capitalisme i la Terra, i el capitalisme l'està guanyant”. Però com argumentes que és impossible frenar el canvi climàtic dins del capitalisme?

Si visquéssim en un planeta amb recursos infinits, potser, potser, potser seria possible un capitalisme verd. De fet, l'economia convencional funciona com si visquéssim sense límits. Vivim, com deia l'economista [Kenneth Boulding](#), ja l'any 1966, en una economia del 'cowboy', on sempre conquerim noves fronteres que mai s'acaben, i hauríem d'haver passat ja a una economia de la nau espacial, pensant la Terra com un sistema finit, quant a materials, on, igual que a les naus espacials, tot s'hauria de reciclar i reutilitzar. Tenim una cultura que creu que hi ha una capacitat infinita d'aconseguir recursos i malbaratar energia. El problema fonamental no és el lliure mercat en si mateix, sinó la dinàmica autoexpansiva de l'acumulació de capital. Cal posar fi a la dinàmica autoexpansiva que ens està portant a xocar violentament contra els límits biofísics del planeta. Això

vol dir una societat on no hi hagi cap tipus de mercats? No hauria de ser així obligatòriament.

Al llibre denúncies que hi ha un problema de fons: el cultural, el nostre model de consum i les nostres maneres de viure. Sembla més difícil canviar la nostra mentalitat que canviar el capitalisme.

El problema és que allò ecològicament necessari és culturalment i políticament impossible. Ara ja sabem com funciona el sistema climàtic i sabem que, si ens descontrolem, acabarem en un ecocidi i un genocidi. Els informes del [Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic \(IPCC\)](#), que fan uns estudis científics molt prudents, diuen que, si volem tenir alguna opció de pujar només 1,5 o 2 graus, tal com marca l'Acord de París, les societats sobredesenvolupades com la nostra hem de reduir anualment les emissions en un 8% o un 10%. Per tant, això significa que els governs i les grans indústries han de contaminar menys i, alhora, significa que tots hem de canviar els nostres hàbits.

Defenses que el creixement sostenible és un oxímoron... i que cal iniciar ja l'aposta per "una contracció d'emergència": la teoria del decreixement (que van inspirar fa anys Serge Latouche i altres) no ha acabat de quallar, ni tan sols en cap programa d'esquerres.

És l'única alternativa per col·lapsar-nos millor. Jo, si pogués aconsellar el lector de CRÍTIC, li diria això: d'una banda, pensi com pot organitzar-se de manera col·lectiva, no individual, en la seva vida quotidiana i les coses properes per alimentar-se, moure's, viure d'una manera al màxim de sostenible possible. I, d'altra banda, en paral·lel, pensi com lluitar políticament davant dels grans reptes com la mobilitat, el model energètic, un programa agroecològic global... L'objectiu final és molt difícil, sí. Mentrestant, però, cal fer coses. Però no en soledat ni de manera aïllada. El que podem fer és organitzar-nos ja perquè, quan els senyals de la gran catàstrofe siguin ja visibles per a la gran majoria de la població, tinguem marge suficient per poder respondre-hi tan bé com sigui possible.